

2011:40

Hovby smedja

Antikvarisk medverkan, 2011

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2011:40

Hovby smedja

Antikvarisk medverkan, 2011
Norra Åsum socken, 3021
Kristianstad kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2011 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2011:40
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Boningshusets östra fasad efter skarvning av panelen.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Hovby smedja

Innehåll

Administrativa uppgifter	5
Utförda åtgärder	5
Murning	5
Snickeri/timmer	7
Avvikelser från handlingarna	9
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	10
Iakttagelser under restaureringen	10
Övriga handlingar med relevans för arbetet	10
Bilder	11
Bilaga 1	14

Kristianstad kommun, Hovby ungefärligt markerat

Del av Norra Åsum socken, Hovby smedja markerad

Administrativa uppgifter

Objekt	Hovby smedja
Socken	Norra Åsum
Kommun	Kristianstad
Länsstyrelsens beslut	2011-05-19, samt tilläggsbeslut 2011-11-11, dnr 434-14008-10
Byggherre/beställare	Karl-Magnus Melin
Entreprenörer	Knadriks kulturbygg, snickeri/timmer HN byggnadsvård, murning Per-Erik Nilsson, Måleri
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jimmy Juhlin Alftberg
Byggnadstid	Sommaren och hösten 2011
Slutbesiktning	2011-11-16

Utförda åtgärder

Murning

Den västra smedkammargaveln, vilken uppvisade stora fogbortfall, undermåligt utförda fogningar med cementbruk samt frostsprängt tegel, monterades ned till ca 1,10 meters höjd. Därefter skedde ommurning med begagnat tegel i kulör likt befintligt material. Träklossar fogades till murverket kring fönsteröppningarna för att möjliggöra omfästning av fönstren. Från och med ca 1,10 meters höjd övergår gavelmuren från fullmur till skalmur utan kärna, likt tidigare utförande. På gavelröstet återanvändes det befintliga, liggande, lilla perspektivfönstret. Ett begagnat fönster från ca 1900, med mått som motsvarade murens fönsteröppning, monterades som ersättning för det sentida perspektivfönstret. Stödvalv till fönstren slogs med hjälp av två olika träramar, varav den till det övre valvet var aningen mer flack (korgbågsformig). Träramarna lämnades i förvar på smedjan. På kam-marens södra fasad togs en sentida igensättning upp och ett begagnat fönster, enligt ovan, monterades. Murning utfördes med platsblandat, torrsläkt kalkbruk (Weber), 1:3. Till fogbruk användes luftkalk, standardcement och grus (1:1:6). Till både mur- och fogbruk användes grus med fraktion 0–2.

Smedjans skorsten försågs med en nygjuten, oarmerad krona av betong samt återtätades mot taket med hjälp av återanvända inskottsplåtar och KC-bruk.

Vid boningshusets norra gavel åtgärdades skador i den lilla källardelen. Skadebilden, som sannolikt uppkommit genom yttre tryck i kombination med väta, utgjordes av bortfallet tegel från de övre skikten samt på utsidan frostsprängt tegel (dvs. sidorna som vetter mot jorden). Frostsprängt tegel återfanns ner till 4–7 skifts djup räknat från fotträet. Efter att marken på utsidan partiellt grävts bort (för att senare återfyllas) murades källarväggarnas övre delar om med befintligt tegel, kompletterat med begagnat i röd/gul kulör. Därefter slammades väggy-

torna. Murning och slamning utfördes med hydrauliskt kalkbruk. Även murens utsida slammades, ner till ca 4 skifts djup. Avslutningsvis nivellerades trappstenen utanför norra gaveln, så att den sluttar aningen utåt.

Smedkammaren innan arbetet.

Samma fasad efter arbetet.

Platsen för det igensatta fönstret.

Fönstret återinsatt.

Smedjans skorsten innan arbetet.

Efter arbetet.

Källarmuren innan arbetet.

Efter arbetet.

Snickeri/timmer

Boningshusets östra fasad har restaurerats genom att lite mer än hälften av fotträet bytts, samt skarvning av trasiga panelbrädor, inkl. locklister. Till fotträet har använts sågad ek, 5x5", och till panelen bandsågad gran. Fästning har skett med blanka spik. Nya delar till locklisterna har profilhyvlats för hand. Vattbrädan längs hela fasaden byttes mot ny av bandsågad kärnfur. Likaså har löst sittande färg skrapats bort från panelen. Därefter linoljades alla tidigare målade ytor. (Timmerarbetena redovisas närmare i Bilaga 1.)

På södra gavelröstet har reparationsarbeten likt östra långsidan utförts, inkl. byte av gavelröstets vattbräda. Nya och skarvade locklister är sågade, ca 1x2". Tillika har en liten röstelucka, mitt på gavelröstet, nytillverkats efter originalet (som kommer att förvaras på vinden). Den gamla luckans järndetaljer återanvändes. Fästning av gångjärnen skedde med spårskruvar.

På boningshuset har fem fönster genomgått restaurering i varierande grad. Arbetet innefattar trälagning i såväl karmar som bågar. På ett fönster nytillverkades en båge. På norra gavelröstets fönsterbåge, vilket saknar karm, byttes karmunderstycket. Därefter fästes bågen tillbaka med hjälp av spik och nytillverkade fönsterfoder. Under fönster 5 och 8 byttes allt timmer pga. Svåra rötskador och under fönster 6 och 7 skarvades stocken närmast karmens understycke. Till detta arbete har använts begagnat väggtimmer från Glimåkratrakten.

Kittning är gjord med linoljekitt och fönstren målades med linoljefärg i ockragul kulör (Enetorpets linoljefärg). De munblåsta originalglasen har återanvänts, samt kompletterats med fyra begagnade, blåsta glas. Fönsterfodren på östra fasaden (vid de restaurerade fönstren) samt på de bägge gavelröstena, byttes likt befintliga. Fästning skedde med blanka spik.

Västra långsidans pardörr reparerades genom att det norra dörrbladet nytillverkades och det södra lagades. Målning av denna dörr, vilket ligger utanför bi-dragsbeslutet, kommer att utföras av ägaren.

Detalj av bytt locklistpanel. Notera de handhyvlade profilerna.

Luckan på södra gavelröstet.

Fönstret på norra gavelröstet (utan foder)

Östra fasadens vattbräda. Notera skarven.

Vy mot östra fasaden och södra gaveln.

*Restaurerat respektive nytillverkat dörrblad till östra fasadens entré. För placering se Bilaga 1.
Foto Karl-Magnus Melin, 2011.*

Avvikelser från handlingarna

I ansökningshandlingarna angavs att både plåttaket ovan boningshusets norra utbyggnad, fönstren, norra ytterdörren samt västra långsidans panel skulle målas. Detta har inte utförts, bortsett från fönstren, på grund av att bidraget omprioriterades något till förmån för byte av extra fotträ och lagning av timret under fyra fönster (se Bilaga 1). Färg är dock inhandlad.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Samtliga åtgärder är väl utförda enligt villkoren i Länsstyrelsens bidragsbeslut, samt efter byggnadernas egna förutsättningar.

lakttagelser under restaureringen

Det begagnade teglet till smedkammaren, vilket inhandlades hos Åhus byggåtervinning, innehöll påtagliga rester efter kalkfragment. Enligt uppgift från försäljaren skvallrar detta om att teglet sannolikt är slaget på Hercules tegelbruk i Rinkaby.

Teglet i smedkammaren är homogent ljusrött (Hercules?) medan teglet i boningshusets lilla källare skiftar i rött och gult. Dessutom föreföll källarens tegel, enligt hantverkaren, vara av bättre kvalitet än den ljusröda sorten.

Det nya fotträet har måtten 5x5", medan originalfotträet partiellt var aningen grövre. För att bl.a. slippa gräva upp delar av kullerstenen vid östra långsidans grund, för att därmed skapa åtkomst för grövre timmer, beslöts i stället att gå ner en aning i dimensionerna.

Då östra långsidans panel lyfts undan blottades byggnadens timmerkonstruktion, vilken genomgående är uppförd i skiftesverk. På facket söder om ytterdörren finns spräckpanel och på hela den södra delen av fasaden återfanns putsfragment (se Bilaga 1). Fasaden norr om ytterdörren har eventuellt varit slammad.

Boningshuser uppvisar spår efter två olika byggnadsetapper, likaså är byggnaden utrustad med två "stuor". Det är dock okänt om byggnaden på en och samma gång uppförts i sin nuvarande omfattning, av t.ex. timmer från två äldre byggnader (därav de bägge "stuorna"), eller om den i ett senare skede blivit förlängd.

Den östra ytterdörren och fönsterfodren vid norra gavelröstet var ej återmonterade vid tidpunkten för slutbesiktningen.

Övriga handlingar med relevans för arbetet

- 2010-10-14 Ansökan om byggnadsvårdsbidrag, inkl. åtgärdsbeskrivning
- 2011-04-27 Länsstyrelsens remiss
- 2011-05-11 Regionmuseets remissvar
- 2011-05-19 Länsstyrelsens bidragsbeslut
- 2011-09-19 Tilläggsansökan (kopia till Regionmuseet per mejl)
- 2011-11-11 Länsstyrelsens tilläggsbeslut
- 2011-11-16 Regionmuseets slutbesiktningsprotokoll

Kristianstad 2011-12-06

Jimmy Jublin Alfberg

Bilder

Smedkammaren. Västra gaveln under uppförandet. Notera den "tomma" skalmuren.

Panelbrädorna undanlyfta. Spräckpanelen med vidhängande putsfragment synlig.

Fönster nr 6. Väggtimret har varit "pliggat" för att bättre hålla putsen. Fotträet bytt.

Möte med Länsstyrelsen 25 augusti 2011.

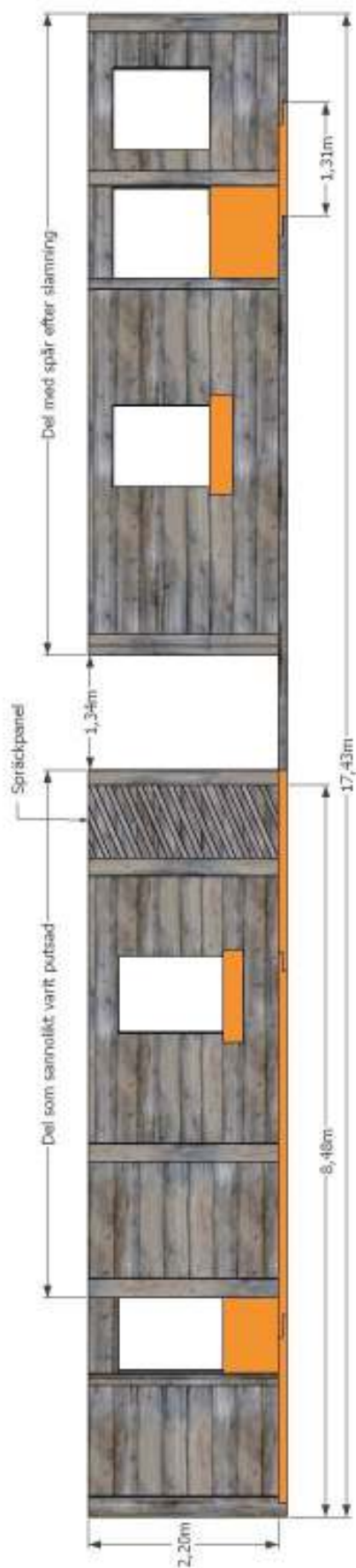

Fönster nr 9. Exempel på lagningar i karm och på bångar.

Södra gavelröset. Omfattningen av bytt panel. Notera luckan.

Bilaga 1

Östra fasaden. Orange markeringar visar platsen för bytt timmer. Fönstren numreras från 5-9 med början från det vänstra fönstret. Ritningen är skalenlig. Jimmy Jublin Alfberg, 2011.

Regionmuseets rapportserie 2011

Kulturmiljö

1. Södervidinge kyrka – ny församlingslokal under läktaren, Södervidinge sn, AM, Petter Jansson och Maria Sträng, 2010
2. Snårarpskeramiken. En aktivitetsbunden produktion, Vä sn, Ceramologisk undersökning, Birgitta Hultén
3. Arlövs kyrka – ljussättning och flytt av altare, Arlövs sn, AM, Maria Sträng, 2010
4. Hässlunda kyrka – invändig ändring, Hässlunda sn, AM/AK, Lotta Eriksson & Maria Sträng, 2009-2011
5. Halmstads kyrka – yttre renovering, Halmstads sn, AK, Petter Jansson och Kerstin Börjesson, 2007-2008
6. N. H. Nilsson i Hammenhög – nytt tak på automobilpalatset, Hammenhögs sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2010-2011
7. Reslövs kvarn – omläggning av tak, Reslövs sn, AM, Ingela Blomén, 2010-2011
8. Aosehus, Åhus sn, kompletterande undersökning SU, J Juhlin Alftberg/H Lilja, 2010
9. Kävlinge gamla kyrka, -konserveringsarbeten etapp 1-3, Kävlinge sn, AK/AM, Petter Jansson & Ingela Blomén, 2008-2010
10. Ängfärjestationen – en plats för möten och minnen, Helsingborgs sn, BMU, Maria Sträng & Ingela Blomén, 2011
11. Hovby smedja – Elvings värld, Norra Åsum sn, BMU, Ingela Blomén, Paul Hansson & Linnea Stolle
12. Vårdplan Alunbruket, Andrarum sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg & Helene Stalin Åkesson, 2011
13. Fleninge kyrka – renovering av tornet, Fleninge sn, AM, Maria Sträng, 2010-2011
14. Vårdplan Månsas, Vånga sn, VP, Heikki Ranta, Åsa Jakobsson, Jimmy Juhlin Alftberg och Cissela Olsson, 2011
15. Tjörnedalagården – analys av kunskapsunderlaget, Gladsax sn, KA, Heikki Ranta, 2011
16. KGB i Skåne – KvalitetsGranskning av Byggnadsminnen utifrån kunskapsunderlaget, PJ, Kristina Nilén, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010-2011
17. Landskapet som trädgård – Pilalléer och pilevallar på Söderslätt, PJ, Patrik Olsson, 2011
18. Lackalänga kyrka – renovering av tornspirans tak, AM, Maria Sträng 2011
19. Gamlegård, Dagstorp 5:2 – omläggning av halmtak, Dagstorps sn, AM, Ingela Blomén, 2011
20. Ballingstorp och Per-Ols, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
21. Burlövs gamla prästgård – renovering av källare, Burlövs sn, AM, Ingela Blomén, 2011
22. Kulturens Östarp; Östarp 1:3. Vård- och skötselplan för landskap och kulturmiljö. Everlövs sn, PJ, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2011
23. Bondrumsgården 2011, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
24. Alunbruket i Andrarum. Skötselplan för natur- och kulturhistoriska värden. Andrarum socken, VP, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2011
25. Bondrumsgården – lagning av taksador, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, med bidrag av Therese Melin, 2011
26. Kumlatofta 5:12 – omryggning av halmtaket mm, Everlövs sn, AM, Ingela Blomén, 2011
27. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2011
28. Övraby mölla – förstärkning av hättan, Övraby sn, AM, Ingela Blomén, 2011
29. Solberga kyrka – invändig renovering, Solberga sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
30. Tomelilla byagård 2011, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
31. Fjärestads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Solberga sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
32. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, VP, Anna Rabow, 2011
33. Tranås brydestua, Tranås sn, AM, Jennie Björklund, 2011
34. Cedergrenska gården – byte av hängrännor, Åhus sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011
35. Kälsveds Sigrids, Osby sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011

36. Emmislövs gamla kyrkogård – restaurering av grindstolpar, Emmislövs sn, AM, Helena Nilsson, med bidrag av Jimmy Juhlin Alftberg, 2007
37. Stora Hammars nya kyrka – utvändig renovering, etapp 2, Stora Hammars sn, AM, Maria Sträng, 2011
38. Teknikhistorisk safari – en publik resa bland industrier i nordöstra Skåne, PJ, Helene Stalin Åkesson i samarbete med Pia Sander, 2009-2011
39. Nedanbäck undantagshuset – diverse arbeten, Glimåkra sn, AM, Jennie Björklund, 2011
40. Hovby smedja, Norra Åsum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

